דעות

מאמר מערכת

משה אישון

מי מעכב את שחרורו של שליט?

הוויכוח הפנימי החוצה את מפלגת העבודה, לא זו בלבד שאינו מחזק את מעמדו של שר הביטחון אהוד ברק, שהוא בלאו הכי ירוד מבחינה אלקטוראלית, הוא אף דוחק אותו לנקודה ללא מוצא בממשלתו של ראש הליכוד בנימין נתניהו.

ברק יודע את מצבו המיוחד, בכל זאת כלפי חוץ הוא משתדל "לשחק" את התפקיד של בעל עמדת הכוח, בתור מי שאוחז בחגורתם של שני הצדדים של הליכוד מזה, וכמובן של מפלגת העבודה מזה. אולם לא לעולם יעלה בידו לסנוור את שני הצדדים. בליכוד מיטיבים להעריך את כוחו האלקטוראלי, למעשה גם במפלגת העבודה מיטיבים לדעת את כוחו, לפי הסקרים, הלכך אינם מתרשמים מהפגנותיו הפומביות. יודעים שכוחו של ברק אינו עולה על חמישה אחוזים במפלגה ובהתאם גם מתייחסים אליו. חשבונו של ברק הוא אחר. הוא עדיין נושא עיניו לקראת הבחירות לוועידה שיערכו סמוך לבחירות לכנסת. "אז התמונה תשתנה" הוא הבטיח. האומנם? לא כולם שותפים להשקפתו זו שהוא מפיץ. לדבריהם, חלפה שעתו של ברק במפלגת העבודה. סופו של דבר עליו לחפש לעצמו מקום מקלט בימין, בחסותו של בנימין נתניהו. האם יבחר בדרך זו. מוקדם עדיין להתנבא בכיוון

> ברק יודע את מצבו המיוחד, בכל זאת כלפי חוץ הוא משתדל "לשחק" את התפקיד של בעל עמדת הכוח, בתור מי שאוחז בחגורתם של שני הצדדים של הליכוד מזה, וכמובן של מפלגת העבודה מזה. אולם לא לעולם יעלה בידו לסנוור את שני הצדדים

זה. מקורביו של אהוד ברק מוכנים עדיין לשחק על הקלף על אהוד ברק במפלגת העבודה. לדבריהם, יש עדיין בכוחו להוביל את מפלגת העבודה לניצחון.

לדעתי חולשתו של ברק מתבטאת גם במשא ומתן המתמשך עם המחבלים בכל הקשור בהחזרתו של החייל החטוף גלעד שליט מהשבי. השיחות נמשכות ונפסקות ולא רואים להן קץ. זאת למרות תמיכתו של שר הביטחון בהסכם עם החמאס. מדי יום נראה שהממשלה משנה את דעתה ומחליטה בצורה הפוכה להחלטה של היום הקודם. יש קשר ישיר בין ההססנות הזו לבין חולשתו הפוליטית של ברק המובילה להססנות גם אצל ראש הממשלה נתניהו. בנסיבות אלה לא נותר לי אלא לחזק את קול הזעקה לשחרורו המידית של גלעד שליט.

עורך ראשי: שלמה בן צבי
עורך משנה: אורי אליצור
יו"ר מקור ראשון 1999-2003: מיקל גריא ז"ל
מייסד הצופה: הרב מאיר בר־אילן ז"ל
סמנכ"ל: דור שריקי
עורכת: לימור גריוס־מגן
עורכת משנה: הודיה כריש־חזוני
רכז כתבים: שבתי גרנרצ'יק
עורכים: אסף גולן, הדר רביד
גרפיקה: מיכל אוחנונה, יעקב אשכנזי, אמיר אלבאום
מו"ל: מקור ראשון המאוחד (הצופה) בע"ה
כתובת: בית קלקא, דרך מנחם בגין 116, תל אביב 61280, ת.ד 20099
טלפון: 03-6277700
פקס מערכת: 03-5628877
פקס הנהלה: 03-5625577
פקס מנויים: 03-6277755
מודעות: 03-5629944
מוקד שירות לקוחות: 03-6277777

הציוני־דתי נולד מחדש

יצחק מאיר

אין אדם יודע היום מה ייחשב להיסטוריה מחר. האקטואליה הולכת תמיד, פעמים מדוד מדוד, פעמים במרכבות של סופה, אך רק ממרחק ייודע אילו אבני דרך הציבה בלכתה. אין על כן לדעת אל נכון אם הסיפור של הרב מלמד למרגלות הר ברכה יתברר כסיפור אנקדוטאלי או כסיפור של אבן דרך. בשעה זאת הוא נראה כסיפור של אבן דרך.

> בארבעים השנים האחרונות נראה היה בבירור שהציונות הדתית גוברת על הדתיים הציונים. עד שבא הרב מלמד והלך צעד אחד רחוק מדי ואז התברר כי הציונות הדתית כנראה לא גברה על הציונים הדתיים

זה אינו סיפור פשוט. הוא לא רק סיפור של הזמן הזה. הוא גם סיפור של הימים ההם. זה סיפור של התמודדות בין ציונים דתיים לבין הציונות הדתית, בין מי שמאמין ומלמד להאמין כי יש ציונות שהיא דתית במהותה וכל סעיפיה, הרעיוניים, המדיניים, השלטוניים, נובעים מן הפרשנות הדתית־לאומית של התורה וההלכה והיא שונה ואחרת מן הציונות הכללית, לבין מי שדבק בתורה ובעבודה ובשותפות דמוקרטית מלאה בתוך הציונות המדינית האחת.

עצם המינוח 'ציונות דתית' הוא מינוח של הזמן הזה. הוא לא נולד במקרה. הוא לא יצר את הבידול. הוא נבע מתוך התהליכים של הבידול שהונחה והונהג על ידי שורות שורות של תלמידי חכמים, שלא הודו כי הם מבדילים אבל הלכו בירדנין ולשם שמיים על הקו הדק שחושב להפריד בין בידול להלכה לבין בידול למעשה. הציונות הדתית היא תפיסת עולם שיש בה נדבך ציוני איתן הקורי היום מדינה אולם היא גם תפישת עולם הטוענת כי הנדבך הציוני כולו מונח על אבני היסוד של התורה וההלכה וציונות שאינה מודה בכך מכחישה את יסודותיה הקיומיים ומאבדת את הלגיטימיות שלה.

הסמלים של התפישה הזאת באים לכלל ביטוי בשדות שונים. הציוני חותר להיאבק על הגשמת חזונו מתוך עמדה של ציות לשיקול הדעת למשוואות שסומכות על תעוזה אך לא על נעלמים, על פי הכרעות הרוב מול המיעוט.

הציוני הדתי הוא חבר מן המניין בבית המדרש האידאי הזה ואף על פי שרוב הבאים בו רואים עצמם חופשיים מהוראות השולחן הערוך, הוא רואה בחברותו ובבית המדרש החילוני הזה כולו מימד דתי מובהק. הציונות הדתית חותרת להגשים את חזונה מתוך עמדה של ציות למנהיגיה הרוחניים, הרבנים הממונים על שיקול הדעת ואפילו על הצבת המשוואות בהן הכל נעלם, לבד מן האמונה. היא רואה עצמה כדמוקרטיה יהודית קוסמית בהן המצב בו רוב מקרי בשעה נתונה וחולפת מושל במיעוט הוא מצב עובר, ועליה לדבוק בעמדות אמת מוחלטות עד שהרוב הציוני דתי של אבירי האמונה שהיו מימים ימי מה ושיהיו לבטח מחר אף על פי שהוא מתמהמה, בוא יבוא בוודאי.

בארבעים השנים האחרונות נראה היה בבירור שהציונות הדתית גוברת על הדתיים הציונים. הישיבות שהוקמו על ידי הציונים הדתיים היו למעוזי הציונות הדתית. ההתיישבות שהייתה כרוכה בעימות ישיר או עקיף עם המדינה הייתה לסמל של החיוניות הדתית הלאומית ויצרה ברסום בלתי נמנע בתפישה כי מדינה אינה יכולה להיות מדינת הלכה ולא רק מפני שההלכה עצמה אינה מאשרת זאת. היא האיצה כוחות של ספקנות פעילה בעליונות המשפט החילוני על פיה מתנהלת המשא והמתן המורכב החברתי הכלכלי הפיננסי המסחרי הלאומי והבין לאומי. היא קראה לפיגור גירוש. להקפאה גזירות הספר הלבן. לפקודות פינוי ופקודות הקפאה פקודות בלתי חוקיות בעליל. היא מחתה.

עד שבא הרב מלמד והלך צעד אחד רחוק מדי ואז התברר כי הציונות הדתית כנראה לא גברה על הציונים הדתיים.

ישיבות ההסדר מגרו אולי שורות ותבעו את עלבונו אולם לא תבעו בעליל את צדקתו. הם הסתייגו ממנו וממנה.

הקבוץ הדתי פירסם הצהרה שהיא בגדר קלאסיקה של הציונים הדתיים מימי תורה ועבודה, בה יש קביעה בשם ציבור חשוב של מקיימי תורה ועבודה לא רק באורח חייהם אלא במיצובם החברתי משקי, כי היהודי הדתי הציוני הוא חבר מן המניין בתוך הציונות האחת, בה שולטת דמוקרטיה ארצית במערכי קבלת ההכרעות, מערכות החובות ומערכות הזכויות.

יוצאי ישיבות ההסדר כלשון שהיא מופת לכיבוד תלמידי חכמים מחד ולכיבוד הנחות היסוד שהמדינה נשענת עליהם תבעו מן הרב מלמד לחזור אל תוך השורה.

והו ניצחון דתי לאומי של הימים ההם שנראו כחתוטים ובניה כמאובני מדבר, על התפישה הדתית לאומית של הזמן הזה שנראתה כובשנית ונוצחת. מתברר שהיא הייתה כזאת מפני שתורה ועבודה של פעם זרם בעורקי כלל חבריה. היו שלא ידעו. היו שלא הודו. היו שנזהרו לא ללכת רחוק מדי פן יתגלה כי עמך אינו איתם. על פי התהום אליה הוליך הרב מלמד את הציונות הדתית יצא הציוני הדתי למרחב. אכן, גם פי התהום נברא בערב שבת בין השמשות.

זכות ההתאגדות בבתי כנסת

עו"ד עמירם בנגט

זכות ההתאגדות, שהיא מביטוייה היסודיים של האוטונומיה של הרצון החופשי של בני האדם, מוכרת כידוע לא רק במסגרת דיני החברות, אלא גם בדיני העמותות. במילים אחרות, לאנשים מותר להתאגד עם מי שחפצה נפשם, בין לשם הקמת מיזם עסקי ובין במוסדות ללא כוונת רווח, אף אם איתו מוסד בא לשרת את צרכיהם שלהם. הניסיון מלמד שאנשים מבקשים להתאגד עם הדומים להם בעמדותיהם, במטרותיהם ובשאיפותיהם כדי לפעול יחד למען מטרה משותפת, בין אם המטרה היא סיוע לזולת או קידום יעדיה של הקבוצה עצמה. כמו למשל, במקרה של הקמת עמותה המפעילה בית כנסת.

> דמיינו מצב בו קבוצת אנשים מבקשת ליישם את דרכי תפילתה המיוחדות ולהקים לעצמה בית כנסת, שבו יתפללו בנגינה המיוחדת להם ותוך דגשים רוחניים שלפי דרכם

הבדיחה הידועה מספרת על יהודי שספינתו נטרפה, והוא היה הניצול היחידי שנשטף לחופו של אי בודד. הדבר הראשון שעשה היה להקים שני בתי כנסת - האחד שבו יתפלל, והאחר שבו כף רגלו לא תדרוך לעולם! ואכנם, מחלוקות ועימותים רבים מתרחשים בעמותות המפעילות בתי כנסת.

הבעייתיות בהתנהלות התאגידית של בתי הכנסת, נובעת מהעובדה שמצד אחד מדובר במקום שעבור המתפללים בו הוא מקום של רוחניות, יראת שמיים ואמוציות הנובעות מאמונה דתית. מצד שני, ניהול בית הכנסת נעשה בהתאם להוראות היבשות של חוק העמותות - על פי ספר החוקים, ולא על פי ספר הספרים. בעייתיות נוספת נובעת מהעובדה שרוב המתפללים בבתי הכנסת אינם חברים מן המניין בעמותות המנהלות את בתי הכנסת, אולם הם תורמים להכנסות העמותה, אם באמצעות רכישת מושב בימי תפילה מיוחדים כמו יום כיפור, אם באמצעות "מי שבירך", דהיינו עליות לתורה, ואם באמצעות תרומות. השכבה שציבור המתפללים ברובו אינו קובע דבר באשר להתנהלות בית הכנסת, יוצרת מתח בינם לבין הקבוצה, הקטנה בהרבה בדרך כלל, השולטת בניהול בית הכנסת.

רשם העמותות, רוממות העיקרון הדמוקרטי בפיו, דוחק בבתי הכנסת להכניס את ציבור המתפללים לרשימת חברי העמותה, כך שקולם יישמע ודעתם תיחשב בניהול בתי הכנסת. הדבר לא נעשה באופן כופה, באמצעות הוראות ישירות, אך בתכתובת מול רשם העמותות מצוין לא פעם כי הרשם "יראה בעין יפה" את הכללתם של המתפללים בין חברי העמותה. מעין גרסה מודרנית ל"אין מיסוי ללא ייצוג". אלא שבדרך הוא רומס את העיקרון הבסיסי בדיני תאגידים - הזכות להתאגד עם, ורק עם, האנשים שעמם אדם מבקש להתאגד.

טלו מקרה שבו קבוצת אנשים, מעדה מסוימת ובעלי גישה דתית מסוימת, מבקשת ליישם את דרכי תפילתה המיוחדות ולהקים לעצמה בית כנסת, שבו יתפללו בנגינה המיוחדת להם, בנוסחי התפילה המיוחדים להם, ותוך דגשים רוחניים שלפי דרכם. לפי גישת הרשם, יכולים מתפללים נוספים, הבאים בשערי בית הכנסת, לדרוש להיכלל בין חברי העמותה לצד החברים המייסדים, ולחולל מהפך במוסדות הניהול של העמותה, כך שהאופי המקורי של התאגיד - לרוב נוסחי התפילה מצוינים במפורש בתקנון העמותה - ישתנה לבלי הכר. ואז, אנה יבואו אנשי העדה המייסדת? היכן יתפללו לפי טעמם?

העיקרון הדמוקרטי, המהווה בסיס גם להתנהלות הפנימית בתוך דיני התאגידים, הוא עיקרון מבורך, אך אין להופכו להופכו למכשיר אימפריאליסטי, הרומס בדרכו יסודות חשובים אחרים בעולם התאגידים, ובראשם הזכות להתאגד באופן שרירותי. כשם שחברה עסקית פרטית, שמניותיה אינן נסחרות בשוק החופשי, רשאית שלא לצרף את קהל לקוחותיה אל החבורה המצומצמת של בעלי המניות, כך רשאית גם עמותה שלא לצרף לשורותיה חברים נוספים, מלבד המייסדים, הגם שהעמותה מספקת שירותים לקבוצה גדולה יותר של אנשים מן הציבור. אין לחייב את מייסדי עמותות בתי הכנסת להתאגד עם מי שהם אינם חפצים להתאגד עמם, ולצרף את ציבור המתפללים כחברים בעמותות בתי הכנסת.

הכותב, שותף במשרד עו"ד בנגט־קידר, כיהן בעבר בתפקיד רשם העמותות.